

LUND UNIVERSITY

Tjänstemannarörelse, kollektivavtalsreglering och konflikträtt

Statsreglering kontra partsreglering, facklig organisationsgrad, kollektivavtalens täckningsgrad mm

Kjellberg, Anders

2017

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kjellberg, A. (2017, sep. 7). Tjänstemannarörelse, kollektivavtalsreglering och konflikträtt: Statsreglering kontra partsreglering, facklig organisationsgrad, kollektivavtalens täckningsgrad mm. Department of Sociology, Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Seminarium hos TCO
Stockholm 7 september 2017

**Tjänstemannarörelse, kollektivavtals-
reglering och konflikträtt:**
statsreglering kontra partsreglering,
facklig organisationsgrad, kollektivavtalens
täckningsgrad mm

Anders Kjellberg
Sociologiska institutionen, Lunds universitet

Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility
Seminar Presentations 2017:2

LUND UNIVERSITY
Faculty of Social Sciences

Den svenska arbetsmarknadsmodellen

- Bygger på kollektivavtal (partsreglering), inte statsreglering (lagstiftning). Både 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt och 1970-talets lagstiftningsvåg anvisade i första hand förhandlingar och avtal, inte substantiell lagstiftning typ semesterlagstiftning. Även på semesterområdet är det dock vanligt med förhandlingar och avtal. På tjänstemannasidan segrade under 1930-talet de som gick in för lagstiftning om förhandlingar (Daco med Bankmannaförbundet i spetsen) över de som förespråkade substantiell lagstiftning (Kontoristförbundet). Se Anders Kjellberg Self-Regulation versus State Regulation in Swedish Industrial Relations (Lund: Juristförlaget 2017): http://portal.research.lu.se/ws/files/23904978/Kjellberg_FSNuhauserHenning_Self_Regulation_State_Regulation.pdf
- Hög kollektivavtalstäckning trots frånvaron av allmängiltigförklaring av kollektivavtal.
- Välorganiserade parter. Både fack och arbetsgivare har hög organisationsgrad. Tjänstemännen har egna fackförbund och centralorganisationer (särorganisering), vilket främjat en hög organisationsgrad.
- Vidsträckt konflikträtt (sedan 1966 även i offentlig sektor). Till skillnad från i t.ex. Storbritannien är sympatikonflikter tillåtna. Ingen proportionalitetsregel. I flera länder är lockouter förbjudna. Till skillnad från i många andra länder har staten i Sverige historiskt sett inte uppträtt repressivt mot fackföreningar.
- Sedan 1930-talets mitt låg konfliktfrekvens, särskilt sedan Industriavtalets tillkomst 1997. Sedan 1930-talet mer av samarbete än av konfrontation, men om strejker/lockouter inträffar kan de bli omfattande. Det beror på välfyllda konfliktfonder å omse sidor. Sådana saknas i stort sett i Frankrike och Storbritannien.

Partsreglering kontra lagstiftning:
svenska modellen eller allmängiltigförklaring av
kollektivavtal och statligt reglerade minimilöner

Lagstiftning om:	Sverige	Danmark	Finland	Norge
Allmängiltigförklaring av kollektivavtal	Nej	Nej	Ja*	Ja**
Minimilöner	Nej	Nej	Ja	Nej

* De flesta kollektivavtalen allmängiltigförklaras för alla i branschen.

** Tillämpas i vissa branscher (bl. a. byggbranschen) och beslutas av en särskild nämnd efter framställan från fackförbund eller arbetsgivarorganisation. Därmed utsträcks också kollektivavtalets minimilön till hela branschen ifråga.

Källa: Anders Kjellberg ”Fack, arbetsgivare och *industrial relations*”, i Mattias Bengtsson & Tomas Berglund (2017) *Arbetslivet*. Lund. Studentlitteratur.
Line Eldring & Kristin Alsos (2014) *Lovfestet minstelønn: Norden og Europa – en oppdatering*. Oslo: Fafo 2014:20.

Svensk diskussion om allmängiltigförklaring

Inhyrd arbetskraft från låglöneländer har fått Transport att med inspiration från Norge och Finland tillsammans med arbetsgivarna överväga allmängiltigförklaring av kollektivavtal (Ekot 12/10 2013). Exempel på låglönekonkurrens och lönedumpning som involverar utländsk arbetskraft finns förutom i åkeribranschen (cabotagetrafik utförd av chaufförer från andra länder) i restaurang- och städbranscherna (arbetskraftsmigranter från länder utanför EU) samt bygg- och anläggningsbranschen där det kan förekomma långa kedjor av underleverantörer. Detta har i Sverige aktualiserat allmängiltigförklaring av kollektivavtal och lagstiftning om minimilöner.

Sommaren 2013 förklarade överraskande de tre LO-förbunden Transport, Seko och IF Metall med att de var beredda att pröva allmängiltigförklaring av kollektivavtal (EU & arbetsrätt nr 2 2013). Bakgrunden är ökade svårigheter att hävda kollektivavtalens ställning, särskilt i företag med arbetskraftsmigranter från länder utanför EU respektive som har utstationerad arbetskraft. I det senare fallet är det ofta svårt att få tag på en behörig företrädare för företaget och att förmå det att teckna ett kollektivavtal (Claes-Mikael Jonsson & Göran Larsson (2013) *Gäst i verkligheten – om utstationerad arbetskraft i praktiken*. Stockholm: LO, sid. 18ff).

De utländska bolagen med utstationerade är endast undantagsvis medlemmar i svenska arbetsgivarorganisationer. Lättast att få till stånd avtal är det när det är uppställt som ett krav från väletablerade svenska företag som anlitar utländska entreprenadföretag eller bemanningsföretag och som vill ha goda relationer till facket.

I boken *Stoppa skitlivet* (2013) argumenterar Shadé Jalali och Mats Wingborg för allmängiltigförklaring av kollektivavtal i branscher med hög andel arbeten med ”osäkra anlitandeformer” (tidsbegränsat anställda med flera) och relativt låg kollektivavtalstäckning såsom delar av där hotell- och restaurang, transport- och kulturbranscherna (sid. 65ff, 102ff).

Allmängiltigförklaring och minimilöner: ett internationellt perspektiv

När fackföreningar börjar efterfråga statligt reglerade minimilöner eller allmängiltigförklaring av kollektivavtal så att de kommer att omfatta alla anställda inom en bransch, en region eller ett yrke är det ett tecken på minskad facklig styrka. Det betyder att facken själva inte förmår åstadkomma en tillfredsställande kollektivavtalstäckning, exempelvis som i Tyskland till följd av en växande andel anställda hos oorganiserade arbetsgivare utan avtal. Många tyska arbetsgivare har hoppat av sina organisationer. Då riskerar man att lönerna pressas ned eller att löneökningarna blir väldigt små. De tyska facken svängde därför om och blev anhängare av lagfästa minimilöner. Under förhandlingarna om en koalitionsregering efter det tyska förbundsdagsvalet 2013 drev socialdemokraterna frågan med resultatet att det 2014 stiftades en minimilönelag i Tyskland.

Flera länder har lagfäst allmängiltigförklaring av kollektivavtal (bl a Frankrike) och statligt reglerade minimilöner (Tyskland, Frankrike och Storbritannien). I Frankrike spelar det statligt fastställda minimilönen stor roll för lönesättningen. Det är inte oproblematiskt för facken eftersom löntagarna kan fråga sig varför de ska vara med i facket om det är staten som bestämmer lönen.

Sedan branschavtalen i stort sett avvecklats i Storbritannien i privat sektor har löneskillnaderna ökat. För att dämpa de sociala spänningarna har den brittiska minimilönelagen fått ökad betydelse

Om den stora majoriteten av löntagarna i ett land omfattas av kollektivavtal är det en väldig skillnad på om det åstadkommits förhandlingsvägen som i Sverige eller om de flesta, som i Frankrike, kan ta del av kollektivavtalen genom allmängiltigförklaring. Så mycket som 96% av de franska löntagarna arbetade 2007 under kollektivavtal men endast 8% var med i facket. Även i Spanien är diskrepansen mellan kollektivavtalens täckningsgrad (80%) och den fackliga organisationsgraden (15%) betydande.

Tabell 1. Arbetsmarknadskonflikter i Sverige 1995-2016

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Strejker och lockouter	36	9	14	13	10	2	20	10	11	9	14
- därav vilda strejker	19	5	6	7	2	2	6	6	0	2	2
Lagliga strejker/lockouter	17	4	8	6	8	0	14	4	11	7	12
- därav strejker	11	3	5	4	7	0	12	4	9	5	11
Antal berörda anställda	125 489	9 137	11 856	570	9 481	163	9 831	711	80 538	2 449	604
Förlorade arbetsdagar	627 291	61 348	23 579	1 677	78 735	272	11 098	838	627 541	15 282	568
Stor avtalsrörelse	X			X			X			X	
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Strejker och lockouter	9	14	5	6	5	2	7	9	5	5	10
- därav vilda strejker	3	4	0	3	0	0	0	1	0	2	0
Lagliga strejker/lockouter	6	10	5	3	5	2	7	8	5	3	10
- därav strejker	6	10	4	3	5	2	7	8	4	2	8
Antal berörda anställda	1 749	3 636	12 551	1 119	3 198	7	6 158	2 446	2 190	126	3 771
Förlorade arbetsdagar	1 971	13 666	106 801	1 560	28 895	254	37 072	7 084	3 450	234	10 417
Stor avtalsrörelse		X			X		X	X			X

Källa: Medlingsinstitutet (årsrapporter, olika årgångar)

Åren med stora arbetskonflikter (flest förlorade arbetsdagar) sedan år 1990:

- Allra största arbetskonflikten sedan 1990 är samma års bankkonflikt om 700 000 förlorade arbetsdagar, varav 675 000 genom lockout.
- Den största arbetskonflikten under de senaste 20 åren inträffade 2003 då Kommunal sade upp det sista året av treårsavtalet. Ca 600 000 förlorade arbetsdagar av närmare 628 000 under året.
- Under det konfliktdrabbade året 1995 förlorades 627 000 dagar, varav drygt 300 000 i kommunal sektor och drygt 200 000 i en tvåveckorsstrejk (och lockout) inom handeln. Den sju veckor långa sjuksköterskestrejken avslutades först i januari 1996. Kommunal och SKTF, som bildade en allians, tog ut 60 000 medlemmar i tre strejkvågor som dock inte omfattade vården.
- Året 2008 svarade med sina 107 000 förlorade arbetsdagar för hälften av alla förlorade dagar under hela perioden 2005-2016. Enbart den 38 dagar långa sjuksköterskestrejken (Vårdförbundet) år 2008 omfattade 95 000 förlorade arbetsdagar.
- De största arbetskonflikterna i privat sektor sedan millenieskiftet är strejken/lockouten 2012 mellan Byggnads och VVS/plåtslagerierna (drygt 32 000 dagar) och den två veckor långa strejken i massa- och pappersindustrin 2010 (drygt 26 000 dagar).
- Sedan Industriavtalet 1997 har nästan inga arbetskonflikter inträffat inom industrin. Ett undantag är 2010 års pappersbruksstrejk då de opartiska ordförandena för första gången sköt upp stridsåtgärder (blockad). Samma månad sade Teknikföretagen upp Industriavtalet. Pappers ställde sig utanför det nya Industriavtal som tillkom 2011.

Offentliganställda strejkar mest

Som framgår av ovanstående genomgång har de mest omfattande arbetskonflikterna sedan mitten av 1990-talet ägt rum i *tjänstenäringarna*:

- Framför allt gäller det inom *offentlig sektor* och då framför allt inom vården (1995-96, 2003 och 2008) men även andra delar av offentlig sektor (1995). Främst är det kommunalt anställda som berörs. I Danmark stor lärarkonflikt 2013 och en åtta veckor lång sjukhus- och barnomsorgstrejk 2008.
- Tidigare drevs busstrafiken till stor del i kommunal regi. Så är det inte längre: busskonflikter har ägt rum 1999 Kommunal – Bussarbetsgivarna (16 000 bussförare strejkade i 13 dagar) samt 2008 och 2013 mellan samma parter.

Avsevärt fler varsel än verkställda stridsåtgärder i avtalsförhandlingarna

Som framgår av tabell 2A-B sker betydligt fler varsel om stridsåtgärder än antalet strejker, lockouter, blockader etc som verkligen utlöses. Varslen kan i sig utgöra ett kraftfullt påtryckningsmedel i förhandlingarna, exempelvis inom handeln.

Få varsel om stridsåtgärder i förhållande till antalet förbundsförhandlingar

Antalet varsel är i sin tur väldigt få med hänsyn till de cirka 500 förbundsavtal som ingås under stora avtalsrörelser (tabell 2A-B). När varsel läggs är det vanligt att Medlingsinstitutet medlar.

Tabell 2A. Varsel och arbetskonflikter i förbundsförhandlingar 2000-2008

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Lagliga strejker/lockouter	0	14	4	11	7	12	6	11	5
- därav strejker	0	12	4	9	5	11	6	10	4
<u>Varsel</u> om stridsåtgärder i förbundsförhandlingar	3	15	6	4	17	9	7	27	9
Stridsåtgärder i förbundsförhandlingar	2	5	2	2	4	3	0	5	7
- därav strejker	0	2	0	2	3	3	0	3	3
Förbundsförhandlingar med MI:s medling	5	20	2	6	24	11	7	30	9
Utlöpande förbundsavtal		De flesta	ca 65	ca 30		90		ca 500	ca 90
Under året ingångna förbundsavtal		De flesta	ca 65	ca 30	420	>80	41	ca 500	ca 90
Registrerade förbundsavtal						572	572	572	

Källa: Medlingsinstitutet (årsrapporter, olika årgångar)

Tabell 2B. Varsel och arbetskonflikter i förbundsförhandlingar 2009-2016

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Lagliga strejker/lockouter	3	5	2	7	8	5	3	10
- därav strejker	3	5	2	7	8	4	2	8
Varsel om stridsåtgärder i förbundsförhandlingar (SN)			15	46	47	11	4	47
Varsel om stridsåtgärder i förbundsförhandlingar (MI)							3	40
- därav från fackligt håll							2	30
Antal förbundsförhandlingar med varsel	4	23	9	23	19	6	2	25
Stridsåtgärder i förbunds-förhandlingar	1	8	4	8	7	2	1	7
- därav från fackligt håll	0	4	0	6	4	2	0	6
Förbundsförhandlingar med MI:s medling	6	27	10	23	25	5	2	24
Utlöpande förbundsavtal		550	90	ca 500	>520	54	40	484
Under året ingångna förbundsavtal	ca 30	550	153	ca 500	508	43	40	498
Registrerade förbundsavtal	670	650	665	680	669	685	682	668

Källa: Medlingsinstitutet (årsrapporter, olika årgångar)

Tabell 3. Antal avtalstvister 2002-2016

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antal tvister	80	53	69	55	102	44	13	18	17	12	16	17	27	25	12
- varav fartyg	12	6	4	12	7	5	1	4	2	1	3	2	4	3	0
- varav utländska företag	5	5	12	11	4	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Avtalstvister syftar på tvister med främst oorganiserade arbetsgivare som inte har kollektivavtal och där arbetsgivaren motsätter sig att teckna kollektivavtal. Avtalstvister kan även förekomma mellan fackförbund och arbetsgivare som har kollektivavtal med andra fackförbund och inte vill ha det med fackförbundet ifråga.

Efter toppåret 2006 med 102 avtalstvister har antalet avtalstvister sjunkit kraftigt. Under år 2016 var det endast LO-förbund (Handels två tvister, Livs, Byggnads, Pappers, GS och Musiker en tvist vardera) samt Svenska Hamnarbetarförbundet (fem tvister) som var part i avtalstvister (Medlingsinstitutets årsrapport 2016 sid 89).

Källa: Medlingsinstitutet (årsrapporter, olika årgångar)

Statlig utredning om inskränkt konflikträtt (Dir. 2017:70)

Mot bakgrund av den årslånga hamnkonflikten i Göteborg har den socialdemokratiska regeringen tillsatt 22/7 2017 en utredning för att se över ”rätten att vidta stridsåtgärder på arbetsmarknaden”:

<http://www.regeringen.se/49e645/contentassets/d3fd7c9dcb7440d1a7d43e37135d7ab8/oversyn-av-ratten-att-vidta-stridsatgarder-pa-arbetsmarknaden-dir-201770>

Det handlar främst om när en arbetsgivare bunden av ett svenskt kollektivavtal med en arbetstagarorganisation utsätts för stridsåtgärder av annan arbetstagarorganisation men också angående stridsåtgärder ”i andra syften än att reglera villkor i kollektivavtal exempelvis när det gäller att påverka arbetsgivarens beslut i verksamhetsledningsfrågor”.

Några reflektioner:

- Tvisten i Göteborg gäller bl a bemanning, vilket kan betecknas som en verksamhetsledningsfråga, men under 2000-talet har bemanningsfrågor vid flera tillfällen tagits upp i avtalsförhandlingarna (främst IF Metall).
- Om det blir förbjudet att vidta stridsåtgärder mot arbetsgivare som redan har kollektivavtal med annan arbetstagarorganisation kan det i framtiden bli svårt att få till stånd kollektivavtal där arbetsgivaren redan har ett sådant med en så kallad *alternativ* eller *gul fackförening*. Än så länge har sådana fackföreningar inget fäste på den svenska arbetsmarknaden, men de skulle kunna få det om arbetsgivarna börjar ingå avtal med sådana organisationer, på lokal nivå i USA kallade *company unions*. I USA fordrar en fackförening minst 50% av de anställdas röster för att få lagens skydd. I Danmark har de gula fackföreningar expanderat kraftigt – se tabell 4.

Tabell 4. Facklig organisationsgrad för löntagare i olika länder 1980–2016
 Danmark (2) exklusive ”alternativa” (”gula”) fackföreningar (tecknar i regel inte kollektivavtal)

	1980	1990	1993	2000	2006	2007	2008	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Sverige	78	81	85	81	77	73	71	71	70	70	70	69	69
Finland	69 /	76	84	76	71	71	70	70	/ 69	69			
Danmark (1)	75	76	77	75	69	70	68	69	69	/ 70	69	67	
Danmark (2)	75	74	75	72	65	65	63	62	60	/ 61	60	58	
Danmark ”gula”	0	2	2	3	4	5	5	7	9	9	9	9	
Belgien	51	51	52	56	55	55	54	54	55	55			
Norge	57	57	57	53	53	52	51	52	52	52	52	52	
Storbritannien	52	40	38	30	28	28	27	27	26	26	25	25	24
Tyskland	35	31	32	25	21	20	19	19	18	18			
Japan	31	25	24	21	18	18	18	19	18	18	18	17	17
Polen	66*	35	30	17	16	16	16	15	13				
USA	23	16	16	13	12	12	12	12	11	11	11	11	11
Frankrike	18	10	9	8	8	8	8	8	8	8			

Polen 1980 avser 1981. Källa: Anders Kjellberg *Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden ...*

http://portal.research.lu.se/portal/files/21676527/Kollektivavtalst_ckning_samt_organisationsgrad_2017_LUP.pdf

Facklig organisationsgrad i olika länder och i Sverige

I Danmark har de så kallade alternativa eller "gula" fackföreningar vuxit kraftigt efter millenieskiftet. Exempel på gula fackföreningar är Det Faglige Hus, Kristelig Fagforening (Krifa), De Frie Funktionærer og Jobtryghed – se <http://faos.ku.dk/arbejdsmarkedets-begreber/de-gule/> . Idag är nio procent av löntagarna i Danmark medlemmar i en sådan fackförening.

Sverige har tillsammans med Finland och Danmark (och Island) världsrekord i facklig anslutning. Gemensamt för dessa länder är bland annat Gent-systemet, dvs statsunderstödda fackliga a-kassor. I Norge förstatligades arbetslöshetsförsäkringen 1938. Internationellt sett är den fackliga organisationsgraden hög i samtliga nordiska länder samt Belgien, som också har en sorts Gent-system.

I Sverige, Finland och Danmark har den fackliga organisationsgraden sjunkit ganska mycket sedan 1993. Delvis beror det på förändringar av a-kassesystemen: tillväxten av en fristående a-kassa i Finland, förändrad lagstiftning i Danmark som möjliggjort framväxten av alternativa, tvärgående a-kassor. I Sverige höjdes a-kasseavgifterna kraftigt 1 januari 2007 (återställdes 1 januari 2014 till ungefär samma nivå som före 2007). Höjningen och differentieringen av avgiften efter arbetslösheten inom varje kassa drabbade främst LO-kassorna och LO-facken, men även tjänstemannakassorna och tjänstemannafacken förlorade många medlemmar innan utvecklingen vände. Sammanlagt förlorade facken 245 000 medlemmar under åren 2007-2008 och a-kassorna ca 400 000. Enbart LO-förbunden tappade ca 180 000 medlemmar.

Idag har tjänstemännen en klart högre facklig organisationsgrad än arbetarna i Sverige – se tabell 5. År 2006 var 77 procent av såväl arbetarna som tjänstemännen med i facket. År 2016 var 62 procent av arbetarna medlem i en fackförening jämfört med 74 procent av tjänstemännen. I privat sektor var 74 procent av arbetarna med i facket 2006 mot 69 procent av tjänstemännen. Tio år senare var tjänstemännen mer välorganiserade än arbetarna i privat sektor: 69 respektive 59 procent.

Arbetsgivarna har i Sverige numera högre organisationsgrad än löntagarna : se tabell 6.

Tabell 5. Facklig organisationsgrad i Sverige för arbetare och tjänstemän per bransch

Sverige	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2000-2016
A. ARBETARE												
Industri mm	84	81	81	81	79	78	78	77	76	76	75	-9
Handel	64	61	57	56	57	56	56	56	53	52	54	-10
Övrig privat service	67	62	58	57	57	55	55	54	54	51	50	-17
Summa privat service	66	62	58	56	57	55	55	54	53	51	51	-15
Summa privat sektor	74	70	67	66	65	64	63	62	61	59	59	-15
Offentlig sektor	87	85	83	82	83	80	80	79	77	77	74	-13
Båda sektorerna	77	74	71	70	69	67	67	66	64	63	62	-15
B. TJÄNSTEMÄN												
Industri mm	80	76	75	76	77	78	79	80	79	80	80	0
Handel	62	59	56	58	61	59	60	61	63	64	66	+4
Övrig privat service	66	63	61	63	63	64	65	65	66	66	67	+1
Summa privat service	65	62	60	62	63	63	64	65	65	66	67	+2
Summa privat sektor	69	65	63	65	65	65	67	67	68	68	69	0
Offentlig sektor	89	86	85	85	86	85	84	84	84	83	82	-7
Båda sektorerna	77	73	72	72	73	73	73	73	74	74	74	-3

Källa: Anders Kjellberg *Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund*

http://portal.research.lu.se/portal/files/21676527/Kollektivavtalst_ckning_samt_organisationsgrad_2017_LUP.pdf

Tabell 6. Andel löntagare (%) som täcks av arbetsgivarorganisationer respektive fackföreningar

	Arbetsgivarnas organisationsgrad : andel löntagare i företag mm som är anslutna till en arbetsgivarorganisation.								
Sektor	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2010	2014	2015
Privat	77	75	78	77	77	/ 80	80	82	82
- enbart SAF/SN	65	62	64	64	64	67	67	69	70
Offentlig	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Alla	86	83	86	85	84	/ 87	87	88	88
	Facklig organisationsgrad								
Sektor	1993	2000	2005	2006	2007	2008	2010	2014	2015
Privat	78	74	72	71	68	65	65	64	64
Offentlig	94	92	89	88	86	84	85	82	81
Alla	85	81	78	77	73	71	71	70	69
Källa: Anders Kjellberg <i>Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund</i>									
http://portal.research.lu.se/portal/files/21676527/Kollektivavtalst_ckning_samt_organisationsgrad_2017_LUP.pdf									

Tabell 7. Andel löntagare (%) i Sverige som täcks av kollektivavtal

A. Kollektivavtalens täckningsgrad 16-64 år											
Sektor	1995	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Privat	90	89	86	/ 84	85	84	84	85	84	85	85
Offentlig	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Alla	94	93	91	/ 90	90	89	89	90	89	90	90
B. Kollektivavtalens täckningsgrad 15-74 år											
Sektor	1995	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Privat				/ 84	85	83	83	84	83	83	83
Offentlig				100	100	100	100	100	100	100	100
Alla				/ 89	90	89	88	89	88	89	89

Källa: Anders Kjellberg *Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund*

http://portal.research.lu.se/portal/files/21676527/Kollektivavtalst_ckning_samt_organisationsgrad_2017_LUP.pdf

Tabell 8. Antal privatägda företag i olika storleksklasser november 2016, varav anslutna till Svenskt Näringsliv (avrundade tal)

Antal anställda	Antal företag hösten 2016			Antal årsanställda hösten 2015***
	Alla	Svenskt Näringsliv	SN:s andel	Svenskt Näringsliv
1-9	269.900* (86%)	29.400 (58%)	11%	119.300 (7%)
10-49	36.500 (12%)	16.300 (32%)	45%	342.600 (19%)
Summa 1-49	306.500 (98%)	45.600 (90%)	15%	461.900 (26%)
50-249		4.200 (8%)		418.000 (24%)
250-499		500 (1%)		171.300 (10%)
Summa 50-499	6.600 (2%)	4.700 (9%)	71%	589.300 (33%)
500-	519 (0%)	458 (1%)	88%	717.600 (41%)
Summa	313.600 (100%)	50.795** (100%)	16%	1.768.800 (100%)

* Varav 226.700 med 1-4 anställda, vilket utgör 72 procent av alla privatägda företag med anställda.

** Exklusive företag med 0 anställda men inklusive företag anslutna till branschföreningar.

*** Årsanställda (heltidsekvivalenter) 2015, vilket motsvarar ca 1.943.900 individer.

Anm. 1. Antal företag enligt företagsregistret avser privatägda företag november 2016. Antal företag i Svenskt Näringsliv per 2016-10-31.

Anm. 2. Företag med 1-9 anställda brukar betecknas som mikroföretag, de med 10-49 anställda som små företag, de med 50-249 anställda som medelstora företag samt de med minst 250 anställda som stora företag.

Källor: SCB Företagsregistret och Svenskt Näringsliv. Se Anders Kjellberg *Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund*

http://portal.research.lu.se/portal/files/21676527/Kollektivavtalst_ckning_samt_organisationsgrad_2017_LUP.pdf

Tabell 9. Andel småföretag (1-49 anställda) med kollektivavtal i olika storleksklasser 2010

Antal Anställda	Kollektivavtal	Hängavtal	Både och*	Summa med avtal	Andel utan avtal	Antal med avtal	Antal utan avtal
1-4	22%	9%	2%	33%	67%	ca 50.000	ca 100.000
5-19	50%	15%	3%	68%	32%	ca 32.000	ca 15.000
20-49	68%	13%	6%	87%	13%	ca 3.000	ca 500
Summa 1-49	30%	11%	2%	42%	58%	ca 83.000	ca 115.000

Källa: Företagarna och Sifo. Se Anders Kjellberg *Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund*

http://portal.research.lu.se/portal/files/21676527/Kollektivavtalst_ckning_samt_organisationsgrad_2017_LUP.pdf

Tabell 10. Andelen småföretag med respektive utan kollektivavtal 2005-2010

Företag med 1-49 anställda	2005	2007	2010	Förändring 2005-2010
Kollektivavtal (inklusive hängavtal)	44%	41%	42%	- 2 procentenheter
Inget kollektivavtal	51%	57%	58%	+ 7 procentenheter
”Vet ej”-svar	5%	2%	0%	- 5 procentenheter

Källa: Företagarna och Sifo. Se Källa: Anders Kjellberg *Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund*

http://portal.research.lu.se/portal/files/21676527/Kollektivavtalst_ckning_samt_organisationsgrad_2017_LUP.pdf

Tabell 11. Andel småföretag (1-49 anställda) med respektive utan kollektivavtal i olika branscher 2010

	Reguljärt kollektivavtal	Häng-avtal	Både och	Summa med kollektivavtal	Kollektivavtal saknas
Industri mm	46%	17%	4%	67%	33%
Byggbranschen	36%	18%	4%	58%	42%
Handel	39%	8%	1%	48%	52%
Transport	44,5%	16,5%	2,5%	63,5%	36,5%
Hotell & restaurang	41%	19%	1%	61%	39%
Utbildning & vård	34%	6%	1%	40,5%	59,5%
Övriga tjänster	14%	6%	2%	22%	78%
Tjänster totalt**	28%	8%	2%	38%	62%
Totalt	30%	11%	2%	42%	58%
Antal företag i undersökningen	1.331	467	91	1.889	2.389

Källa: Företagarna och Sifo. Se Anders Kjellberg *Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund* http://portal.research.lu.se/portal/files/21676527/Kollektivavtalst_ckning_samt_organisationsgrad_2017_LUP.pdf

Tabell 12. Andelen småföretag (1-49 anställda) i olika branscher anslutna till en arbetsgivarorganisation 2010

	Riket	Stockholms län
Industri mm	50%	36%
Byggbranschen	40%	23%
Handel	40%	Handel, transport, hotell & Restaurang 32%
Transport	47%	Se ovan
Hotell & restaurang	42%	Se ovan
Utbildning & vård	35%	Se nedan
Övriga tjänster*	16%	Övriga tjänster inkl. vård och utbildning 12%
Tjänster totalt**	29%	19%
Totalt	32%	21%

Källa: Företagarna och Sifo. Se Anders Kjellberg *Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund*

http://portal.research.lu.se/portal/files/21676527/Kollektivavtalst_ckning_samt_organisationsgrad_2017_LUP.pdf

Några anteckningar om var det är vanligast att arbetsgivaren inte har kollektivavtal (1)

Privat sektor: privata tjänstenäringar och små företag

Tjänstemannayrken:

- Medie- och IT-företag: ca 800 företag i medie- och IT-branschen där Unionen har minst fem medlemmar saknar kollektivavtal; dyra pensionslösningar (Arbetet 21/10 2016). Nästan inga av de högst rankade tillväxtbolagen i IT-branschen har kollektivavtal (avser 2014; Arbetet 27/1 2015). Av de 50 största produktionsbolagen och contentbyråerna inom TV har endast 14 kollektivavtal med Journalistförbundet (Journalisten 26/5 – 15/6 2016). Facebook saknar kollektivavtal (Arbetsvärlden 14/10 2016)
- Egenanställningsföretag inom bl a media-, IT- och konsultbranscherna (t ex Frilans finans, Firmify): saknar kollektivavtal (ETC 28/1 2017)
- Reklam- och PR-företag: Bl a Lowe Brindfors och Westander Publicitet har inte kollektivavtal eftersom tjänstepensionen ITP anses för dyr; de flesta byråerna har inga pensionsavtal alls (Kollega nr 1 2008).
- Advokatbyråer och revisionsfirmor (Gunnar Wetterberg i Karriär nr 4 2016)
- Konsultföretag (DN 17/3 2014)

Några anteckningar om var det är vanligast att arbetsgivaren inte har kollektivavtal (2)

Regionala skillnader:

- Vanligare med kollektivavtal utanför storstadsområdena än i speciellt Stockholm.

Andra grupper att beakta

- Så kallade falska egenföretagare (arbetar under anställningsliknande förhållanden men utan kollektivavtal)
- Till Sverige utstationerade arbetstagare (Laval-lagen)

Anders Kjellberg skrifter (i urval)

- "Self-regulation versus State Regulation in Swedish Industrial Relations" i Mia Rönnmar och Jenny Julén Votinius (red.) *Festskrift till Ann Numhauser-Henning*. Lund: Juristförlaget i Lund 2017, sid. 357-383.
http://portal.research.lu.se/portal/files/23904978/Kjellberg_FSNumhauserHenning_Self_Regulation_State_Regulation.pdf
- *Kollektivavtalens täckningsgrad samt organisationsgraden hos arbetsgivarförbund och fackförbund*. Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility. Research Reports 2017:1, Department of Sociology, Lund University.
http://portal.research.lu.se/portal/files/21676527/Kollektivavtalst_ckning_samt_organisationsgrad_2017_L_UP.pdf
- "The Decline in Swedish Union Density since 2007" *Nordic Journal of Working Life Studies* Vol. 1. Nr 1 (August 2011), sid. 67-93: <http://lup.lub.lu.se/record/1964092/file/2064087.pdf>
- "A New World of Work Challenging Swedish Unions" (tillsammans med Anders Bruhn och Åke Sandberg) i Åke Sandberg (ed.) (2013) *Nordic Lights. Work, Management and Welfare in Scandinavia*, Stockholm: SNS (sid. 126-186).
http://portal.research.lu.se/portal/files/19441202/Nordic_lights_kapitel_4_Bruhn_Kjellberg_Sandberg_Correct.pdf
- "Ett nytt fackligt landskap bland tjänstemännen: Unionen och Sveriges Ingenjörer", *TAM-Revy* nr 1 2008, sid 4-21. <http://portal.research.lu.se/portal/files/2663849/1144984.pdf> /Forts./

Forts. skrifter

- Olle Frödin & Anders Kjellberg ”Arbetskraftsmigration från tredje land i låglöneyrken” *Arbetsmarknad & Arbetsliv* nr 1 2017 (sid. 84-102):
http://portal.research.lu.se/portal/files/22883855/Fr_din_Kjellberg_Arbetskraftsmigration_i_l_gl_neyrken.pdf
- Om facklig medlemsutveckling och a-kassornas organisationsgrad se Anders Kjellberg & Christian Lyhne Ibsen (2016) "Attacks on union organizing: Reversible and irreversible changes to the Ghent-systems in Sweden and Denmark" i Trine Pernille Larsen & Anna Ilsøe (red.) *Den danske model set udefra - komparative perspektiver på dansk arbejdsmarkedsregulering*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
http://portal.research.lu.se/portal/files/21682547/Kjellberg_og_Ibsen_2016_ur_Due_og_Madsen.pdf
- *The Membership Development of Swedish Trade Unions and Union Confederations Since the End of the Nineteenth Century* (De svenska fackförbundens och centralorganisationernas medlemsutveckling sedan slutet av 1800-talet). Lund University: Studies in Social Policy, Industrial Relations, Working Life and Mobility. Research Reports 2017:2. Ladda ned härifrån:
[http://portal.research.lu.se/portal/en/publications/the-membership-development-of-swedish-trade-unions-and-union-confederations-since-the-end-of-the-nineteenth-century\(f155826a-fa3c-41c7-9e34-19c7fc94a8dc\).html](http://portal.research.lu.se/portal/en/publications/the-membership-development-of-swedish-trade-unions-and-union-confederations-since-the-end-of-the-nineteenth-century(f155826a-fa3c-41c7-9e34-19c7fc94a8dc).html)
- ”Partsrelationer och makt” i Margaretha Holmqvist (red.)(2016) *Makt och inflytande i arbetslivet*. Stockholm: Premiss förlag, sid 60-86. Läs bokkapitlet här:
https://lucris.lub.lu.se/ws/files/7562612/Anders_Kjellberg_Partsrelationer_och_makt_Premiss_2016.pdf
- Anders Kjellberg skriftförteckning: <https://lup.lub.lu.se/search/publication/4390542>

Kontaktinformation

Anders Kjellberg, professor
Sociologiska institutionen
Box 114
221 00 Lund

Tel: 046-222 88 47

E-post: anders.kjellberg@soc.lu.se

Hemsida: <http://www.soc.lu.se/anders-kjellberg>

LUND UNIVERSITY
Faculty of Social Sciences